

Nr 693

Av herr Ohlin m. fl., *angående allmänna riktlinjer för skattepolitiken.*

(Lika lydande med motion nr 560 i Första kammaren)

I en rad skilda motioner till årets riksdag framlägges från vår sida olika praktiska förslag och anges riktlinjer för intensifierade och mera målinriktade åtgärder i syfte att komma till rätta med de brister och svårigheter som råder inom flera centrala områden i samhället, såsom sjukvården och andra vårdområden, utbildningsväsendet och bostadsmarknaden. »Kampen mot kösamhället» måste fortsätta.

En grundläggande förutsättning för att samhället skall kunna föra denna kamp med framgång är, brukar det framhållas, att samhället får de nödvändiga resurserna. Det är naturligtvis riktigt. Nästa frågeställning bör då gälla de lämpligaste metoderna för att skaffa fram resurserna. Att vid diskussionen kring denna problematik då — vilket ofta försökes — begränsa debatten till exempelvis det behov av skatteintäkter, som är för handen för det aktuella eller närmast framförliggande finansåret, är enligt vår mening en alltför ytlig och kortsiktig diskussions- och handlingslinje. Frågan om resurserna måste ses i ett djupare och mera långsiktigt perspektiv. Den måste vidgas till de faktorer som bestämmer eller utövar inflytande på den totala produktionens utveckling. Det är den samlade produktionen av varor och tjänster från enskilda och företag som utgör »resurserna», inte enbart den del därav som tas i anspråk genom beskattningen. Det är ju självklart, att ju större ökningen av de totala resurserna blir desto lättare kan stora offentliga insatser göras utan att därför skattebetalarna blir så betungade att dynamiken i framstegsutvecklingen löper risk att taga skada.

Det är utifrån angivna betraktelsesätt, som vi så ofta ansett oss ha anledning att framhäva betydelsen av åtgärder som skulle vara ägnade att stärka produktionstillväxten samt ägnade att främja sparande och arbetsvilja. Regeringen har enligt vår uppfattning under lång tid försummat dessa viktiga sidor av resursproblemet. Ansträngningar att ge den ekonomiska politiken och skattepolitiken ett dynamikstimulerande innehåll har fått stå tillbaka för utpräglat kortsiktiga, stundom klart improviserade, skattepolitiska och andra ekonomisk-politiska ingrepp. Vi skall i denna motion söka belysa några sidor av skattepolitiken och den ekonomiska politiken från angivna utgångspunkt. Där berörda tankegångar gäller rikt-

linjer för en politik på längre sikt — i många fall är utredningar erforderliga — och innebär endast när detta anges genom konkreta motionskrav förslag som påverkar nästkommande års budget.

En genomgripande och framåtsyftande reform av skattesystemet nödvändig

I samband med behandlingen av omsättningsskattepropositionen hösten 1959 framhöll vi att en mera genomgripande reform av skattesystemet, i syfte att främja arbetsvilja, sparande och produktionsstegring, var nödvändig. Vi återkom mera utförligt till denna tanke i motioner i januari 1960, i vilka vi föreslog en översyn av skattesystemet bl. a. i angivna syfte. En sådan påbörjades senare genom tillsättandet av den allmänna skatteberedningen på våren 1960.

Det har blivit alltmera klart att det svenska skattesystemet i sitt hittillsvarande skick inte är anpassat för dagens och än mindre för morgondagens förutsebara krav på en rationellt upplagd beskattning. Det totala skattetryckets stegring, som till stor del har ett omedelbart samband med de stegrade anspråken från medborgarnas sida på det allmännas service i fråga om utbildning, sjukvård och liknande, måste få återverkningar på beskattningens utformning. En annan väsentlig faktor som måste beaktas är utvecklingen på det internationella ekonomiska området, vilket genom den eftersträvide och ökade ekonomiska integrationen kräver en anpassning av vårt eget skattesystem så att det stärker vår ekonomiska konkurrenskraft och underlättar ett ökat ekonomiskt utbyte med andra länder. Inte minst i det sistnämnda torde en av de väsentliga förutsättningarna för en snabb höjning av vår egen ekonomiska standard återfinnas.

De faktorer i samhällsutvecklingen som kortfattat berörts här ovan leder till följande allmänna slutsatser. Det är viktigt att den under en följd av år fortgående tendensen till minskat företagssparande och sjunkande självfinansiering hejdas. Belastningen av den direkta inkomstskatten bör minskas genom en viss omläggning till mera indirekt beskattning. Denna senare kräver en väsentlig reformering. Inslag i den nuvarande beskattningen, som diskriminerar eller uppenbart hämmar enskilt sparande bör avlägsnas. Förenklingar i skattesystemet bör eftersträvas. Ett viktigt led häri är administrativa förenklingar i socialförsäkringarnas finansiering.

Vad gäller den personliga inkomstskatten bör det vara möjligt att åstadkomma lättnader både i beskattningen totalt och i marginals-katten, d. v. s. skatten på en extrainkomst eller inkomstökning, inom ramen för en större omläggning av skattesystemet. Den nuvarande progressionen i skatteuttaget är, såsom vi ofta påtalat, orimlig i inkomstskikten mellan 20 000 och 25 000 kronor (gift skattskyldig), där f. n. inemot en femtedel av samtliga gifta skattskyldiga återfinnes. Marginals-katten stiger mellan dessa båda relativt näralliggande gränser från 10 till 30 procent, vad gäller den statliga inkomstskatten, och från 25 till 42 procent i fråga om den totala

inkomstskatten. Denna branta stegring i marginalskatten måste avlägsnas. Det bör ske genom en fortsatt breddning av skiktet för proportionell beskattning jämte sänkning i marginalskatterna för ovanför liggande inkomster.

För att åstadkomma lättnader i de lägre inkomsttagarnas inkomstskatt måste Ortsavdragen höjas så att en större del av inkomsten än för närvarande blir helt fri från inkomstskatt. För att undvika skärpningar av den reella skattebelastningen genom penningvärdeförsämring, vilken drabbar de lägre inkomsttagarna hårdast, bör en indexmässig anpassning ske av Ortsavdragen liksom av skatteskalans skiktgränser till inträffade höjningar i den allmänna prisnivån.

Vad gäller barnfamiljerna bör beaktas att deras ställning i beskattningshänseende har undergått en försämring i jämförelse med andra grupper under efterkrigstiden. De höjningar av de allmänna barnbidragen som genomförts under senare år har inte varit tillräckliga för att helt inhämta eftersläpningen. För att inte föregripa skatteberedningens arbete, som innefattar en prövning av frågan om införande av skattefria barnavdrag, föreslog vi i fjol en omedelbar höjning av de allmänna barnbidragen i syfte att minska eftersläpningen. Men vårt yrkande avvisades. När regeringen nu för sin del föreslår en höjning av barnbidragen, innebär detta ett erkännande i sak av det berättigade i vårt fjolårsförslag. Denna höjning bör enligt vår uppfattning ses som en etapp på vägen mot en mera markerad förbättring av barnfamiljernas ställning. För att nå en snabb förbättring av barnfamiljernas ekonomiska ställning förordar vi således en fortsatt höjning av barnbidragen. Möjligheterna bör hållas öppna att i ett följande reformskede även införa skattefria barnavdrag. Vi förutsätter att skatteberedningen på ett förutsättningslöst sätt belyser alla relevanta aspekter av betydelse för denna fråga. Vi tror att det skulle vara av stort värde för den allmänna debatten.

En nödvändig skattereform av produktiv karaktär gäller den gifta förvärvsarbetande kvinnan. Det är en ofta omvitnad företeelse att gifta kvinnor på grund av beskattningsreglerna inte anser det lönt att ta förvärvsarbete utanför hemmet även om eljest de gärna skulle vilja göra detta. Både samhället och den enskilde lider en ekonomisk förlust genom att inte kunna dra nytta av den yrkesutbildning som kvinnan besitter. Hennes valfrihet blir i verkligheten starkt begränsad. Det väsentliga felet i gällande skatteregler ligger i att de merkostnader som åsamkas en familj där båda makarna förvärvsarbetar i alltför ringa grad kompenseras genom det till 2 000 kronor maximerade förvärvsavdraget. Vi har tidigare föreslagit som en provisorisk förbättring i avvaktan på skatteberedningens arbete att avdragets maximum skulle höjas till 4 000 kronor och att dess konstruktion i övrigt förbättrades så att det s. k. kvotavdraget, som nu är 20 % av inkomsten, höjdes till 25 % av inkomsten; det senare

för att bättre tillgodose förvärvsarbete giffa kvinnor med låga inkomster. Rättsviseskäl talar också för att jordbrukarfamiljer och rörelseidkarfamiljer med minderåriga barn, där båda makarna dellar i skötseln av jordbruket eller rörelsen, erhåller ett bättre förvärvsavgdrag. I särskild motion till årets riksdag yrkar vi en omedelbar höjning av förvärvsavgdragen, vilket kan ske utan att skatteberedningens arbete föregripes.

I förening med en kommande väsentlig reformering av inkomstskatteskalan såsom vi förordat ovan, innebärande markerade lättnader i marginalskatterna, bör ett i förhållande till de faktiska merkostnaderna rimligare och således kraftigt höjt förvärvsavgdrag leda till att de giffa förvärvsarbete kvinnor behandlas på ett mera rättvist sätt än för närvarande.

Starka skäl talar också för att — i likhet med vad som gäller i Norge — rätt införes för två förvärvsarbete makar att välja att bli särtaxerade, om de så önskar.

Gällande regler för förmögenhetsbeskattningen innehåller bestämmelser som klart diskriminerar enskilt sparande och stimulerar till kapitalförtäring. Vi syftar på det förhållandet att det sammanlagda skattebeloppet för förmögenhetsskatt och inkomstskatten på förmögenhetens avkastning i vissa lägen t. o. m. väsentligt överstiger avkastningen. I ett reformerat skattesystem bör detta kapitalkonfiskatoriska inslag elimineras.

De reformer av inkomstbeskattningen som här angivits bör kombineras med en genomgripande omläggning av den indirekta beskattningen, som gör också denna bättre ägnad att främja produktionens utveckling. Den nuvarande allmänna omsättningsskatten är föga lämpad för det skattepolitiska reformgrepp, som företräder en fortsatt förskjutning mot en ökad andel av indirekt beskattning. Omsättninsskattens — den allmänna varuskattens — inslag av investeringsavgifter på företagens anläggningskostnader, maskininköp och produktionsförnödenheter gör att den är oanvändbar för en sådan reformpolitik. Inte minst väsentlig i detta sammanhang är dess belastning på exportnäringarna liksom för inhemska tillverkare som har att konkurrera med utländska produkter. Konkurrensförhållandet försvåras däri-genom att många av våra konkurrentländer tillämpar ett avlyftningsförfarande av den indirekta skatt som åvilar deras exportvaror, vilket alltså inte är fallet för de svenska företagen. En ny typ av generell indirekt beskattning, som står neutral i förhållande till företagsformer och tillverkningsled och icke diskriminerar de inhemska företagen gentemot utländska, måste ersätta den nuvarande omsättningsskatten, om det reformprogram på skatteområdet som här angivits skall kunna genomföras.

Så vitt vi kan finna finns ingen annan generell form för indirekt beskattning som utifrån rådande utgångsläge förmår uppfylla angivna krav än någon form av s. k. mervärdeskatt. Då en översyn av den indirekta beskattningen pågår inom skatteberedningen, skall vi här inte göra något precise-

rat ställningstagande. Det bör tillfogas att skall en genomgripande omläggning ske av den indirekta beskattningen, så bör i denna operation ingå ett borttagande av den nuvarande energiskatten samt en utrensning bland den flora av punktskatter, som i flertalet fall framstår som föråldrade och oförenliga med det principiella kravet på likvärdig skattemässig behandling. Punktskatter som motiveras från medicinska eller sociala synpunkter — såsom skatterna på sprit och tobak — bör självfallet bibehållas.

Av central betydelse för en dynamisk, utvecklingsfrämjande politik är på vad sätt företagsbeskattningen utformas. I detta avseende har den politik som förts från den nuvarande regeringens sida utmärkts av bristande förståelse och intresse. Vi har länge varnat för den åtstramning av företagssparande och självfinansieringsmöjligheter som genomförts. Från regeringens sida brukar häremot invändas att de ökade möjligheterna till avsättning till investeringsfond måste beaktas. Dylika avsättningar är också enligt vår uppfattning värdefulla, men de kan icke ersätta de tidigare beskurna avskrivningsmöjligheterna. Investeringsfondsmedlen är inte fritt disponibla, utan förutsätter för sin användning tillstånd av arbetsmarknadsmyndigheterna. Detsamma gäller de möjligheter till investeringsavdrag som infördes genom beslut av fjolårets riksdag och som skall ha ett lokaliseringpolitiskt syfte. Vad investeringsfonderna beträffar bör f. ö. observeras att de ger en ganska ringa fördel åt den som investerar i maskiner och andra »medellånga» produktionsmedel. Fördelen vid investering t. ex. i kontorsbyggnader, vilkas varaktighet anses vida större — varför avskrivningsrätten normalt är liten — blir ca tre gånger så stor. Det finns i regel ingen anledning för staten att påverka investeringens art i denna riktning.

De generella självfinansieringsmöjligheterna har blivit i inte oväsentlig grad beskurna. Inte minst viktigt att komma ihåg i detta sammanhang är att omläggningen av pensionssystemet i och med införandet av ATP har medfört ett direkt bortfall av sparande för pensionsändamål inom företagen. Den »kris» för självfinansiering inom företagen som nu gjort sig märkbar under senaste tid torde i inte oväsentlig utsträckning hänga samman med ifrågavarande sparandebortfall.

I fjolårets statsverksproposition lät finansministern förstå att den sjunkande självfinansieringsgraden för företagens investeringar ingav honom viss oro. Några åtgärder i syfte att öka möjligheterna för det interna företagssparandet vidtog han dock inte. Tvärtom avvisades de förslag härom som framlades av oss och från annat håll. I år aviserar finansministern ett konkret förslag: rätt till investeringsavdrag vid anskaffning av maskiner och inventarier. Innan propositionen i fråga lagts fram för riksdagen är det svårt att uttala sig om förslaget. Det synes mera vara en form för — tidsbegränsad — kompensation åt företagen för den irrationella omsättningsskatten på produktionsförnödenheterna än en permanent förstärkning av avskrivningsmöjligheterna. Syftet synes vidare vara att mot bakgrunden av den svaga

investeringsviljan i fråga om företagens maskinanskaffning ge en stimulans åt denna i den föreliggande situationen.

Vi måste konstatera att någon vilja att bryta den tendens till sjunkande företagssparande, som sedan länge kunnat iakttas, finns icke hos regeringen. Till de åtgärder som antingen omedelbart eller efter viss teknisk utredning kan vidtagas för att vidga företagssparandet och höja självfinansieringsgraden hör enligt vår mening följande:

1. Varulager bör få nedskrivnas till 30 procent av värdet i stället för — som nu — till 40. Vi framställer yrkande härom nedan.

2. Avskrivningsreglerna för industribyggnad (byggnad i rörelse) bör omläggas så att en större del av avskrivningen kan ske under byggnadens första år. Erforderlig teknisk utredning härom bör påbörjas utan dröjsmål.

3. En tekniskt acceptabel metod bör utarbetas för avskrivning på återanskaffningsvärde för maskiner och inventarier.

Utöver dessa tre åtgärder kan andra reformer tänkas inom ramen för företagsbeskattningen för att stimulera sparandet. En intressant form som kombinerar stimulans för företagssparande och enskilt personligt sparande är det system för andel i vinst som vi senast i fjol — men även tidigare — pekat på. Systemet, som måste bygga på frivillig överenskommelse mellan företagsledning och anställda, går ut på att anställda som erhåller vinstandel tillförsäkras skattefrihet för den del därav som står kvar i företaget under en längre period. Företag som avsätter viss del av sin inkomst att fördelas mellan de anställda efter överenskommet system får redan nu skattefrihet för de belopp som går till de anställda; dessa belopp ingår ju i ersättningen till de anställda. Men skattefriheten för de anställda, som bleve en uppmuntran till sparande genom att beloppen kvarstår i företagen minst ett visst antal år — utom under vissa speciella förutsättningar — förutsätter att skattelagstiftningen ändras.

Vid de utredningar av reformen inom ramen för skattelagstiftningen i syfte att öka företagssparandet bör vinstandelstanken förutsättningslöst prövas.

En annan viktig sak är att kvarstående regleringar av de internationella kapitalrörelserna avvecklas, som från näringslivets håll ofta begärts. Full handlingsfrihet för företagen att uppträda på den internationella kapitalmarknaden och åtgärder för en smidigare funktion av den svenska kapitalmarknaden är angelägna önskemål för de mindre företagen lika väl som de större.

Det finns ingen patentmedicin och inget konstgrepp för att uppnå en så hög framstegstakt som våra faktiska möjligheter medger. Dessa möjligheter utnyttjas emellertid för närvarande i alltför ofullständig utsträckning. Vad som behövs är en större insikt än regeringen visat sig besitta om hur flaskhalsarna i vår samhällsekonomi skall kunna avlägsnas och de dynamiska krafterna bättre stimuleras. Det måste bli fråga om en serie av åtgärder på

flera olika områden. I denna motion har vi huvudsakligen upptagit en del åtgärder på beskattningens och kapitalförsörjningens område, som vi anser kan vidtagas omedelbart eller i en nära framtid.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen

1. måtte besluta att beskattningsreglerna angående värdering av varulager ändras så att nedskrivning tillåtes till 30 % av lagrets värde, att gälla fr. o. m. 1965 års taxering, samt

2. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att vid kommande reformering av skattelagstiftningen särskild vikt fästes vid sådana åtgärder, som är ägnade att öka företagssparande och därigenom skapa större finansiellt utrymme för en snabbare utbyggnad, rationalisering och modernisering av industriens och övriga företags tekniska, maskinella och andra resurser.

Stockholm den 26 januari 1964

Berlin Ohlin

Bertil von Friesen

Sven Wedén

Gunnar Helén

Henning Gustafsson

Brita Elmén

i Skellefteå

Manne Ståhl

Gustaf Kollberg